

Nr 7.

Ankom till riksdagens kansli den 11 februari 1936 kl. 11.30 f. m.

*Utlåtande i anledning av väckt motion angående vissa ändringar
i gällande bestämmelser om utomäktenskapligt barns
arvsrätt m. m.*

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 189, vilken behandlats av första lagutskottet, har fru *Nordgren m. fl.* anhållit, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om utredning dels angående utvidgande av den ömsesidiga arvsrätten mellan utomäktenskapligt barn samt dess fader och fädernefränder, dels ock angående utvidgande av sådant barns rätt att antaga faderns släktnamn samt att Kungl. Maj:t ville för riksdagen framlägga de förslag till lagändringar, vartill utredningen kunde föranleda.

I fråga om de skäl, som föranlett motionärernas yrkande, får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till motionen.

Enligt lagarna den 14 juni 1917 om äktenskaplig börd och om barn utom äktenskap har barn, som födes under äktenskap eller å sådan tid efter dess upplösning, att det kan vara avlat dessförinnan, äktenskaplig börd. Annat barn är att anse såsom barn utom äktenskap. Ingå, efter det barn blivit fött utom äktenskap, dess föräldrar äktenskap med varandra, blir barnet legitimerat och är att betrakta såsom varande av äktenskaplig börd. Är barn utom äktenskap avlat i trolovning eller ha dess föräldrar efter dess avlelse ingått trolovning med varandra, är barnet ett s. k. trolovningsbarn och intager en i vissa avseenden privilegierad ställning. Till trolovning skall hänföras varje överenskommelse mellan man och kvinna om äktenskaps ingående utan avseende därå, huruvida överenskommelsen av en eller annan anledning hemlighållits.

Enligt lagen om barn utom äktenskap skall den, som i viss ordning, varom närmare förmåles i 20 §, erkänt sig vara fader till ett utom äktenskapet fött barn, anses vara dess fader, om erkännandet i samma ordning vitsordas av barnets moder. Bevisning må dock sedermera föras därom, att den, som sålunda erkänt faderskapet, ej är barnets fader. På enahanda sätt må erkännande ske, att föräldrarna vid barnets avlelse varit trolovade med varandra eller att de efter avlelsen ingått trolovning med varandra. Jämväl härvidlag är tillåtet att förebringa bevisning, att erkännandet ej var riktigt. Äger erkännande ej rum, måste faderskapet fastställas genom dom. Då den man, som modern utpekat såsom fader, bestrider faderskapet, skall han genom

dom förklaras såsom fader, om det utredes, att han haft samlag med modern under tid, då barnet kan hava avlats (konceptionstiden), och det ej är uppenbart, att barnet icke avlats vid det samlaget. Den, mot vilken talan föres, kan icke åberopa, att jämväl annan man haft umgänge med modern under konceptionstiden (*exceptio plurium*).

Den, som på grund av erkännande eller dom skall anses vara barnets fader, är jämte modern skyldig giva barnet underhåll efter vad med avseende å båda föräldrarnas villkor må anses skäligt. Som modern till barn utom äktenskap i regeln har vårdnaden om detta, är fadern skyldig att utgiva underhållsbidrag.

Gällande bestämmelser om det utomäktenskapliga barnets ställning i *arvsrättsligt* hänseende återfinnas i 3 kap. av lagen den 8 juni 1928 om arv. I kapitlets 1 § stadgas, att barn utom äktenskap eller dess avkomlingar äga taga arv efter barnets moder och mödernefränder och ärvas av dem, såsom vore barnet av äktenskaplig börd. Jämlikt 2 § äger barnet, om det är trolovningsbarn eller fadern avgivit förklaring, att det skall hava samma rätt till arv efter honom som barn av äktenskaplig börd, taga arv efter fadern och fadern efter barnet, såsom vore barnet av äktenskaplig börd. I andra fall ha barnet och fadern ej arvsrätt efter varandra. Mellan barnet och dess fädernefränder äger ej arvsrätt rum. Om barn utom äktenskap, som ägt ärva fadern, är avlidet, skola dess avkomlingar taga arv efter honom och han efter dem. I 3 § lämnas närmare föreskrifter om sättet för avgivande av sådan arvsförklaring, som omtalas i 2 §. Förklaringen må givas jämväl före barnets födelse. Har barnet uppnått myndig ålder, är förklaringen ej gällande med mindre den godkännts av barnet i samma ordning, som gäller för fadern.

I fråga om det utomäktenskapliga barnets *släktnamn* föreskriver 1917 års lag om barn utom äktenskap, att barnet skall erhålla moderns släktnamn. Är modern gift eller frånskild hustru, erhåller barnet det släktnamn, som tillkom henne såsom ogift. Fadern, så ock, där modern är gift, hennes make må giva barnet sitt släktnamn. Till sådan ändring av namn erfordras samtycke av den, som har vårdnaden om barnet och av barnet själv, om det fyllt 18 år. Är barnet trolovningsbarn, äger den som har vårdnaden, eller barnet själv om det är myndigt, bestämma, att det skall bära faderns namn. Har barnet fyllt 18 år, skall vårdnadshavaren därvid inhämta dess samtycke.

För varje barn utom äktenskap skall av vederbörande barnavårdsnämnd förordnas en barnavårdsman, som har dels att sörja för att åtgärder ofördröjligen vidtagas för fastställande av barnets börd och tillförsäkrande av underhåll åt barnet samt dels att biträda med indrivande och tillhandahållande av underhållsbidrag.

I fråga om utomäktenskapliga barns ställning enligt främmande rätt får utskottet hänvisa till de därom lämnade redogörelserna i lagberedningens

år 1915 avgivna förslag till revision av giftermålsbalken m. m. del III (s. 46—56) och dess år 1925 avgivna förslag till revision av ärvdabalken del II (s. 209 och 210). Av nämnda redogörelser framgår bland annat, att huvudprincipen för den av motionärerna särskilt åberopade *norska* lagstiftningen är, att barnet har samma rättsställning till fadern som till modern. Det har sålunda rätt till faderns såväl som till moderns familjenamn. Barnet ärver bägge föräldrarna och deras släkt på samma sätt som äkta barn. Faderskapet kan fastställas genom att den, som av modern eller barnets förmyndare hos vederbörande myndighet anges vara dess fader, erkänner faderskapet eller underlåter att anställa talan om att han icke skall anses såsom fader. I tvist, som uppstår där sådan talan anställes, skall den uppgivne fadern förklaras för fader, om han haft sådant samlag med modern, att han efter naturens ordning kan vara det, och det ej finnes anledning antaga att hon haft sådant samlag med annan eller i övrigt föreliggande omständigheter, som göra det tvivelaktigt huruvida han är fader. Därest den uppgivne ej kan förklaras för fader, skall honom dock åläggas underhållsskyldighet, såvida han haft sådant samlag med modern, som nyss sagts. — I *Danmark* har, på sätt motionärerna framhållit, för kort tid sedan framlagts förslag till ny lagstiftning om barn utom äktenskap. Enligt förslaget skall ett utom-äktenskapligt barn i likhet med vad fallet är i Norge principiellt ha samma rättsliga ställning i förhållande till föräldrarna som ett barn av äktenskaplig börd. Det utomäktenskapliga barnet äger sålunda enligt förslaget rätt till moderns eller — om faderskapet har blivit fastställt — faderns släktnamn. Faderskapet må erkännas inför offentlig myndighet; härvid skall dock mannen uttryckligen göras uppmärksam på de rättsverkningar som därmed inträda. Enligt förslaget skall vidare faderskapet fastställas genom dom under enahanda förutsättningar som gälla i norsk rätt. Kan faderskapet icke fastslås på sådant sätt, skall envar som har haft samlag med modern under konceptionstiden förklaras bidragsskyldig, såvitt det icke är uteslutet att barnet avlats vid samlaget. Om flera sålunda äro bidragspliktiga, har var och en av dem att gälda fullt bidrag till vederbörande offentliga myndighet. Modern tillhandahålles i sin tur genom det allmännas försorg ett normalbidrag. — I *Finland* kan — enligt en år 1922 utfärdad lag — faderskap till barn utom äktenskap fastställas allenast genom erkännande av faderskapet i viss ordning, främst därigenom, att den som vill erkänna sig vara fader till sådant barn låter införa barnet i kyrkobok eller motsvarande register såsom sitt. Erkännandet skall för att vara gällande vitsordas av modern eller, om hon är död, av barnets förmyndare eller av barnet själv, om det är myndigt. Faderskap kan således ej fastställas genom rättegång. Fastställt faderskap är emellertid ej förutsättning för underhållsskyldighet. Blir faderskapet till barnet ej erkänt, åvilar nämligen skyldighet att underhålla barnet — förutom modern — den man, som haft samlag med modern och kunnat råda henne med barnet. Kan lägersmannens underhållsskyldighet ej fast-

ställas genom avtal, skall talan väckas vid domstol, och skall den, mot vilken talan föres, anses underhållsskyldig, om han befinnes ha lägrat barnets moder under den tid, barnet kunnat avlas, såvida det ej är uppenbart osannolikt, att barnet blivit avlat vid samlaget. Invändning må ej göras därom, att jämväl annan under sådan tid lägrat modern, såvida ej avses att visa, att den mot vilken talan föres icke kunnat råda modern med barnet. Underhållsskyldighet kan således ej åläggas mer än en lägersman. Barn utom äktenskap ärver moder och modernefränder samt egna avkomlingar och äga dessa rätt till arv efter barnet. Då barnet blivit erkänt av fadern, tager det arv jämväl efter honom och fadernefränder samt ärves av dem. Barnet erhåller moderns eller — om det är erkänt av fadern — hans släktnamn.

De i 1928 års lag om arv upptagna reglerna angående utomäktenskapligt barns arvsrättsliga ställning överensstämman i huvudsak med förut gällande bestämmelser, vilka varit intagna i 1917 års lag om barn utom äktenskap. Enligt sistnämnda lag fanns emellertid icke den i 1928 års lag medgivna möjligheten för fader till utomäktenskapligt barn att avgiva arvsrättsförklaring till förmån för barnet.

1917 års lag överensstämde i sin tur i hithörande delar med lagberedningens år 1915 avgivna förslag, som upptagits i den till 1917 års riksdag avlåtna propositionen (nr 33). I samband med godkännande av lagförslaget i den form, vari det förelåg efter vidtagen sammanjämkning, anhöll emellertid riksdagen, att vid revisionen av ärvdabalken måtte upptagas till förnyad förutsättningslös utredning, huruvida och under vilka villkor barn utom äktenskap skulle jämväl i andra fall än som angåves i den då antagna lagen njuta arv efter fader, vid vilken utredning borde övervägas ett betryggande anordnande av frågan om bevisningen om faderskapet samt hänsyn tagas till de ändringar, som då torde hava företagits i lagstiftningen om äkta makars rättsförhållanden (skrivelsen 1917 nr 239).

Med hänsyn till nämnda riksdagsskrivelse upptogs frågan om de utomäktenskapliga barnens arvsrätt efter fader av lagberedningen till ny prövning i samband med dess år 1925 avgivna förslag till revision av ärvdabalken del II. Efter en ingående undersökning fann beredningen sig ej kunna tillstyrka, att barn utom äktenskap i regel erhöles arvsrätt efter fader. Emellertid föreslog beredningen den utsträckning av arvsrätten som möjliggöres genom faderns arvsrättsförklaring.

I anledning av 1917 års riksdagsskrivelse må i detta sammanhang anmärkas, att den förmögenhetsordning, som enligt nya giftermålsbalken råder mellan makar, ej i nu förevarande avseende medför annan verkan än förmögenhetsordningen enligt äldre giftermålsbalken.

Lagberedningens år 1925 avgivna förslag upptogs i den till 1928 års riksdag avlåtna propositionen (nr 21) med förslaget till den nya arvslagen.

I propositionen lämnades följande redogörelse för förslagets ståndpunkt i förevarande fråga:

Vid frågans föregående behandling åberopades som skäl för de utomäktenskapliga barnens arvsrätt efter fader, att grunden till arvsrätt vore blodsbandet och att då på grund av detta även avlägsna skyldemän ägde arvsrätt, det vore orimligt att sådan rätt ej tillkomme barn utom äktenskap. Enligt nu förevarande förslag är arvsrättens grund ej att söka allenast i blodsbandet utan ock i sambörigheten mellan arvlätaren och arvingen, och i enlighet härmed hava kusiner och avlägsnare skyldemän uteslutits från arvsrätt. Mellan modern och det utomäktenskapliga barnet består i regel ett verkligt familjeband, ofta av samma styrka som mellan en moder och hennes barn i äktenskap. Fadern äger däremot ej ens vid moderns död eller vid hennes olämplighet en bestämd rätt till vårdnaden om barnet. I regel föreligger icke mellan det utomäktenskapliga barnet och dess fader en verklig social och ekonomisk samhörighet liknande den, som förenar en fader med hans barn i äktenskap.

Ett införande av arvsrätt för utomäktenskapliga barn efter fader skulle medföra avsevärda nackdelar. Det skäl, som framförallt föranlett lagberedningen att ej föreslå sådan arvsrätt, har varit, att detta oundgängligen måste draga med sig införande av *exceptio plurium*, d. v. s. rätt för mannen att göra invändning om att jämväl annan man haft umgänge med kvinnan under konceptionstiden. Denna invändning skulle tvivelsutan komma att framställas i mycket avsevärd omfattning. Visserligen fastställes för närvarande, såsom förut nämnts, faderskapet genom erkännande i det stora flertalet fall. Härav får man emellertid icke sluta, att bestridande av faderskap ägt rum allenast i det fåtal fall, som dragits inför rätta, och att faderskapet skulle vara ställt utom tvivel i de fall, där erkännande givits. Då invändningens framställande för närvarande icke är tillåtet och då följaktligen den utpekade fadern blir dömd att utge underhållsbidrag på den grund att han lägrat modern under konceptionstiden utan avseende å att även andra lägersmän finnas, ser han sig i många fall nödsakad att lämna ett erkännande av faderskapet, som han icke skulle hava givit, om möjligheten att framställa invändningen stått honom öppen. Rättegång behöver därför i regel anställas blott i de fall, då den utpekade fadern bestrider, att han haft samlag med kvinnan under konceptionstiden. Medges nu *exceptio plurium*, kommer därför sannolikt dylik invändning att framställas i ett stort antal fall, där erkännande för närvarande lämnas. Detta i sakens natur liggande förhållande bestyrkes av erfarenheten hos dem, som hava det praktiska arbetet för barnvården om hand. Det har nämligen visat sig, att en man, som erkänner samlag, likväl ofta vägrar erkänna faderskapet under åberopande av att kvinnan under konceptionstiden haft umgänge jämväl med annan än honom.

Ett medgivande av *exceptio plurium* skulle komma att medföra åtskilliga olägenheter. Erfarenheten från främmande länder visar sålunda, att invändningen ofta framställes för att chikanera modern. Och å andra sidan är det ofta, då invändningen är berättigad, svårt för mannen att mot moderns bestridande fullgöra bevisningen. Ofta blir då den enda utvägen att låta henne med ed fria sig från misstanken om flera män. Ett väsentligt ökat utrymme skulle härigenom givas åt den normerade partseden. Bland annat nu anförda olägenheter hava medfört, att man på framstående håll i Schweiz uttalat sig för avskaffande av *exceptio plurium*.

De allvarligaste olägenheterna med *exceptio plurium* äro emellertid de, som äro förbundna med invändningens rättsverkningar. Om invändningen ogillas, förklaras mannen för fader; han förpliktas att utge underhållsbidrag, och barnet får arvsrätt efter honom. Gillas åter invändningen, d. v. s. anses det styrkt, att barnets moder under konceptionstiden haft umgänge med annan än den instämde mannen, måste yrkandet om hans förklarande för fader ogillas, varmed också all fråga om arvsrätt för barnet är förfallen. I sistnämnda fall uppkommer fråga, hur det skall gå med underhållsskyldigheten. I vissa främmande länder låter man i detta fall barnet gå miste om underhållet. En sådan lösning kan emellertid uppenbarligen ej ifrågakomma. På annat håll har frågan lösts så, att betalningsskyldighet ålägges alla lägersmännen. En dylik regel kan synas rättvis ur lägersmännens synpunkt, men den skulle stå i strid med vår rättsuppfattning sådan den genom praxis fastslagits redan långt före 1917 års lag. Regeln skulle också medföra avsevärda sociala olägenheter. De utomäktenskapliga barn, i fråga om vilka moderns talan ej helt ogillades, komme att uppdelas i två grupper, den ena omfattande de barn, till vilka faderskapet kunnat fastställas, och den andra de barn, som på grund av *exceptio plurium* blott tillagts underhållsbidrag, ett bidrag som karakteriseras av att det utgives av flera män, vilka alla under konceptionstiden haft umgänge med modern. Den senare gruppens barn skulle stämplas som födda av kvinnor, vilkas lösaktighet fastslagits. Att detta skulle återverka på barnens sociala ställning och anseende samt sålunda medföra lidande för barnen själva torde vara ställt utom allt tvivel.

Att ålägga samtliga lägersmän underhållsskyldighet möter alltså allvarliga betänkligheter. För den händelse *exceptio plurium* tillåtes, skulle då, därest det visades att barnets moder haft umgänge med flera män, återstå den utvägen, att den man, mot vilken talan fördes, ensam förpliktades att utge underhållsbidrag. Mot denna utväg tala i viss mån samma skäl, som nyss anförts mot underhållsskyldighet för flera lägersmän. Visserligen kommer ej i detta fall bidraget att utges av flera män, men genom att bevisning om moderns umgänge med flera i allt fall får förebringas, kommer hon att stämplas som en lösaktig kvinna, och detta sätter en fläck även på barnet. Mot utvägen att, efter godkänd *exceptio plurium*, låta underhållsskyldigheten åvila blott *en* man talar vidare ett skäl, vars folkpsykologiska betydelse ej bör underskattas. Den påstådda fadern, som i de ojämförligt flesta fallen ej har någon förmögenhet utan blott sin arbetsförtjänst, tillåtes framställa *exceptio plurium*. Han lyckas med bevisningen. På grund härav kan han ej förklaras för barnets fader; barnet får ej arvsrätt efter honom. Men då intet finnes att ärva efter honom, är detta honom likgiltigt. Däremot blir han ålagd att *ensam* utgiva underhållsbidrag. Att han — måhända efter en långvarig och stötande rättegång — lyckats visa, att flera lägersmän finnas, medför sålunda icke något resultat, som för honom är av praktisk betydelse. En sådan ordning skulle säkerligen visa sig svårtillgänglig inom de bredare befolkningslagren. Det torde för lekmannen vara lättare att förstå, att åtskilliga hänsyn medföra, att invändningen ej får framställas, än att den väl får framställas med alla därav följande olägenheter för modern och barnet men utan verkan för fadern i fråga om huvudsaken, underhållsskyldigheten.

Införande av arvsrätt efter fader för barn utom äktenskap med därav följande nödvändighet att medgiva *exceptio plurium* skulle alltså — vare sig verkan av en godtagen invändning bleve, att alla lägersmännen eller att blott en finge utgiva underhållsbidrag — medföra betänkliga sociala olägenheter

för en stor grupp av barnen och deras mödrar, varjämte svårigheter av processuell art skulle uppstå. Häremot skulle stå den fördelen för barnen, att en del av dem erhöle arvsrätt efter fadern. Denna rätt skulle emellertid vara av ringa praktisk betydelse. I det alldeles övervägande antalet fall, varom här är fråga, utgöras nämligen tillgångarna i faderns bo huvudsakligen blott av bohag och husgeråd till mycket ringa värde. Den ideella vinsten av ett fastställt faderskap får naturligen ej underskattas, men det faktum att utomäktenskaplig börd föreligger och de oberättigade lidanden, som därav ännu kunna åsamkas barnen, undergå ej ändring genom fastställt faderskap och arvsrätt efter fadern. På grund av den väsentligen förbättrade ställning, som de utomäktenskapliga barnen numera intaga, är denna synpunkt emellertid av långt mindre betydelse nu än vid frågans senaste behandling. Vid angivna förhållanden synes det näppeligen böra ifrågakomma att nu rubba de grunder, varpå 1917 års lag är byggd. Detta kan befaras verka störande på det praktiska arbete, som för närvarande till de utomäktenskapliga barnens bästa med goda resultat sker på grundval av denna lag.

Vid 1928 års riksdag väcktes även en motion i ämnet (II: 395), däri fru Nordgren m. fl. hemställde, att riksdagen måtte besluta att alla utomäktenskapliga barn tillerkändes arvsrätt jämväl efter fader och fädernefränder. Därest detta icke kunde bifallas, hemställdes i varje fall, att arvsrätt efter fader och fädernefränder tillerkändes sådana utomäktenskapliga barn, beträffande vilka invändning om faderskap bland flera ej vunne stöd av en i saken förebragt utredning.

Första lagutskottet, som behandlade ärendet, yttrade i avgivet utlåtande, nr 21, följande:

Nu förevarande spörsmål har ingående dryftats såväl i lagberedningens motiv (s. 206—232) som i propositionen (s. 62—66). Av den sålunda lämnade framställningen framgår otvetydigt, att de utomäktenskapliga barnens rättsställning efter tillkomsten av 1917 års lag förbättrats i avsevärd grad; faderskap och därå grundad underhållsskyldighet har sålunda fastställts i ej mindre än omkring 93 % av samtliga fall, och underhållet utgår ej blott efter nödtorften utan med hänsyn till båda föräldrarnas ekonomiska villkor. I berörda framställning utvecklas vidare, hurusom införande av arvsrätt för utomäktenskapligt barn efter fader med nödvändighet skulle medföra upptagande i vår lagstiftning av *exceptio plurium* med alla därav följande olägenheter, och att det måste anses betänkligt att nu rubba de grunder, varpå 1917 års lag är byggd; detta kunde befaras verka störande på det praktiska arbete, som för närvarande till de utomäktenskapliga barnens bästa med goda resultat sker på grundval av denna lag. Utskottet delar denna uppfattning. Även enligt utskottets mening äro verkningarna av *exceptio plurium* sådana, att de, såvitt möjligt, böra undvikas. Då det varit möjligt att hos oss åstadkomma en ordning, som, enligt vad av erfarenheten från ej minst barnavårdens målsmän vitsordas, tillgodoser de utomäktenskapliga barnens rätt på ett synnerligen verksamt sätt — sannolikt vida bättre än i de flesta land där *exceptio plurium* upptagits — vore det enligt utskottets mening ej försvarligt att vidtaga en ändring, som kunde befaras menligt inverka på det goda resultat, som uppnåtts. Framhållas må ock, att för det stora flertalet utomäktenskapliga barn arvsrätten efter fader är av blott ringa praktisk

betydelse, i det att faderns bo i de flesta fall huvudsakligen består av allenast bohag och husgeråd till ringa värde. Då fördelarna av arvsrätten således är ringa, men de olägenheter, varom nyss nämnts, vägande tala mot införande av en dylik arvsrätt, måste det betecknas som ogrundat att medgiva utom-äktenskapliga barn i allmänhet arvsrätt efter fader.

Det förslag till viss utsträckning av dessa barns arvsrätt efter fader, som framlagts i propositionen, vill utskottet emellertid förorda. Under den diskussion, som föregick 1917 års lagstiftning, var en sådan anordning, som den nu föreslagna, under övertvägande. Man ansåg emellertid då, att den skulle komma att ha föga praktisk betydelse, och hänvisade på faderns möjlighet att adoptera barnet eller göra testamente till dess förmån. Den sedermera vunna erfarenheten visar emellertid, att utvecklingen gick en annan väg; arvsrätt beredes barnen genom deras antecknande såsom trolovningsbarn. Adoptionen har däremot i regel ej använts för beredande av arvsrätt åt barnen, detta troligen bland annat på det skäl, att den därmed följande överflyttningen av vårdnaden från modern till fadern ej ansetts önskvärd. I allmänhet har ej heller testamente upprättats. Om detta någon gång sker i samband med barnets födelse, då faderns känsla av sina förpliktelser mot barnet varit mera levande, föreligger alltid möjligheten att testamentet återkallas senare, då faderns pliktkänsla gör sig mindre gällande. Det nu föreslagna stadgandet medför, att åt barnet kan beredas arvsrätt utan att det antecknas såsom trolovningsbarn. Då det visat sig, särskilt i huvudstaden, att dylik anteckning ofta sker i strid mot verkliga förhållandet, måste det betecknas som en fördel, att det avsedda resultatet — arvsrätt för barnet — kan vinnas utan användandet av en falsk form. Ej minst i de fall, då föräldrarna sammanleva i konkubinät, torde den föreslagna arvsrättsförklaringen fylla ett behov. En fördel med denna förklaring är också, att den ej, såsom ett testamente, kan återkallas. Genom förklaringen får barnet samma rätt till arv som ett äkta barn; barnet kan ej berövas sin laglott.

I den av fru Nordgren m. fl. väckta motionen uttalas, att arvsrätt efter fader hade bort kunna medgivas åtminstone sådana barn, vars föräldrar varaktigt sammanleva utan lagligt äktenskap. På sätt lagberedningen (s. 226—227) framhållit, skulle en dylik ordning innebära, att konkubinaten i förevarande avseende likställas med äktenskap, varigenom äktenskapet såsom samhällsinstitution skulle försvagas. Det skulle ock medföra vanskligheter att i lag angiva de fordringar på sammanlevnaden, som måste uppställas för att ett konkubinät med arvsrättsliga verkningar skulle föreligga. Då härtill kommer, att — såsom utskottet redan framhållit — den föreslagna arvsrättsförklaringen är av stor betydelse just för dem, som sammanleva i konkubinät, föreligger enligt utskottets mening ej anledning till att vidtaga någon åtgärd uti den i motionen sålunda antydda riktningen.

Inom utskottet har, vid behandlingen av fru Nordgrens motion, framhållits möjligheten att arvsrätt kunde tillerkännas utomäktenskapligt barn efter fader i sådana fall, då faderskapet blivit frivilligt erkänt. Anmärkas må, att enligt en finsk lag av år 1922 faderskap till barn utom äktenskap fastställs genom frivilligt erkännande. (Se lagberedningens motiv s. 209—210.) Denna lag kan emellertid ej åberopas såsom förebild; den medger nämligen överhuvud icke faderskapets fastställande genom dom utan endast genom frivilligt erkännande i viss form. En man, som haft könsförbindelse med barnets mor men som ej vill erkänna faderskap därför att enligt hans mening även annan man haft dylik förbindelse med henne, är visserligen utesluten från rätt att framställa *exceptio plurium* och blir därför dömd att ensam betala

underhållsbidrag, men han betecknas icke såsom fader. Med denna konsekvent genomförda begreppsskillnad erbjuder det frivilliga erkännandet av faderskap en utväg att därtill anknyta arvsrätt för barnet, i det att möjligheten av att även annan man skulle kunna vara fader då väsentligen saknar betydelse. I svensk rätt ligger saken helt annorlunda. Den som på grund av könsförbindelse med modern *kan* vara fader, skall enligt svensk rätt anses såsom fader och blir i denna egenskap dömd att utgiva underhållsbidrag. Med hänsyn till denna den svenska rättens ståndpunkt kan man aldrig veta, om ett erkännande av faderskap verkligen innebär, att den erkännande frivilligt påtager sig att vara fader eller om det allenast betyder, att han haft samlag med modern under konceptionstiden och vid sådant förhållande anser sig icke kunna vinna något på en rättegång, ehuru han är fullt övertygad att en annan är den verkliga fadern. Vid sådant förhållande kan tydligen icke heller åt erkännandet, oavsett om detta tillkommit i form, som föreskrives i 20 § av lagen om barn utom äktenskap, tillmätas den betydelse, att allenast på grund av erkännandet arvsrätt kan tilläggas barnet. Utskottet kan följaktligen ej tillstyrka, att arvsrätt tillerkännes utomäktenskapliga barn i de fall, då faderskapet blivit frivilligt erkänt. Av vad utskottet förut anfört angående propositionen i nu förevarande del framgår, att utskottet ej heller i övrigt anser sig kunna tillstyrka någon åtgärd i anledning av motionen.

Mot utskottets utlåtande i förevarande del hade anmälts två reservationer.

I den ena reservationen, avgiven av herrar Klefbeck och Schlyter, anfördes:

Vad angår den i samband med 3 kap. av förslaget till lag om arv behandlade frågan om arvsrätt för barn utom äktenskap efter fader, är det enligt vår mening otvivelaktigt principiellt riktigt, att sådan arvsrätt tillerkännes dessa barn. Att en samhörighet mellan det utomäktenskapliga barnet och dess fader ofta ej förefinnes synes ej, på sätt i propositionen göres gällande, kunna åberopas mot dessa barns arvsrätt; den bristande samhörigheten beror nämligen i allmänhet på faderns underlåtenhet att fullgöra sina förpliktelser mot barnet och dess moder. Denna hans pliktförgätenhet bör emellertid ej medföra, att barnet utestänges från arvsrätt efter fadern. Ett lagfästande av denna arvsrätt skulle säkerligen medföra, att känslan för faderskapets förpliktelser efter hand höjdes hos de fäder, varom nu är fråga.

Enligt vår mening kunna alltså starka skäl anföras för att tillerkänna barn utom äktenskap arvsrätt efter fader, nämligen för så vitt faderskapet är ostridigt. Bestrides åter faderskapet, torde däremot arvsrätt för barnet icke lämpligen kunna grundas på en sannolikhetsbevisning rörande faderskapet. Arvsrätt för barn utom äktenskap synes oss därför böra stadgas *dels* för sådana fall, då föräldrarna sammanlevt såsom makar ehuru de ej bekräftat sin förbindelse med vigsel (konkubinät), *dels ock* för sådana fall, då fadern otvetydigt erkänt faderskapet. Att genomförandet av en dylik princip, vartill i fråga om erkända barn förebild finnes i den finska lagstiftningen, skulle medföra vissa jämkningar i 1917 års lag om barn utom äktenskap, synes ej innebära något avgörande hinder. Den finska lagstiftningen har också ådagalagt, att arvsrätt efter fader kan genomföras utan att i mål om barnuppfostringsbidrag *exceptio plurium* behöver tillåtas. Kan sålunda arvsrätt för barn utom äktenskap efter fader införas i svensk rätt, torde däremot giltig anledning saknas att utsträcka arvsrätten till att avse även fädernefränder, vilka ofta sakna varje kännedom om barnets existens.

På grund av vad sålunda anförts ha vi ansett, att i 3 kap. 2 § borde stadgas arvsrätt för barn utom äktenskap efter fader, därest barnet är trolovningsbarn, eller barnets föräldrar sammanbott under viss i lagen närmare angiven tid (t. ex. å tid då barnet kan vara avlat och därefter oavbrutet under minst ett år), eller fadern på närmare angivet sätt medgivit faderskapet. Stadganden angående det sätt, varpå medgivande av faderskapet kan lämnas, skulle ersätta bestämmelserna om arvsrättsförklaring enligt 3 § men borde hava sin plats i lagen om barn utom äktenskap. Att med en dylik lagstiftning en skillnad måste uppstå mellan fall, då barnet blott har rätt till underhåll, och fall, då det därjämte är arvsberättigat, är en olägenhet som icke läser kunna undgås.

Under hänvisning till att det icke varit möjligt att inom utskottet utarbete erforderliga lagändringar för genomförande av de sålunda angivna principerna hemställde dessa reservanter, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville i samband med det fortsatta arbetet på revision av ärvdabalken låta utreda, i vad mån arvsrätten för barn utom äktenskap efter fader ytterligare må kunna utsträckas.

Den andra reservationen hade avgivits av herrar Åkerman, Lindqvist i Halmstad, Leo, Karlsson i Vätö och Sjögren, vilka instämde i den av herrar Klefbeck och Schlyter gjorda hemställan.

Kamrarna, som godkände lagförslaget i hithörande delar, stannade be-
träffande den av herrar Klefbeck och Schlyter avgivna reservationen i olika beslut, i det första kammaren med 69 röster mot 57 avskog skrivelseförslaget men andra kammaren medelst uppresning biföll detsamma. I anledning av att kamrarna jämväl i vad rörde lagförslaget, i delar varom nu ej är fråga, stannat i skiljaktiga beslut företogs sammanjämkning; denna för-
anledde dock icke till godkännande av skrivelseförslaget.

Vad särskilt angår *namnrätten* anförde lagberedningen i motiven till sitt år 1915 avgivna förslag bland annat följande:

Huvudregeln synes böra bliva, att barnet erhåller moderns namn. Under nuvarande förhållanden står barnet faktiskt och rättsligt vida närmare modern än fadern. Härutinnan kommer någon väsentlig förändring ej att inträda enligt beredningens förslag. Av betydelse är särskilt, att enligt förslaget modern i regeln skall hava vårdnaden om barnet och vara dess förmyndare. Om barnet står under moderns vårdnad och särskilt om barnet vistas hos henne, måste det i allmänhet vara naturligtast och fördelaktigast för såväl barnet som modern att de hava samma namn. Olikhet med avseende å släktnamn skulle — i synnerhet om barnet efter fadern bure ett mera egenartat och känt namn — ständigt draga uppmärksamheten å barnets börd och kunna bereda barnet och modern synnerliga obehag. Befaras kan även att, om barnet mot faderns vilja erhåller dennes släktnamn, detta förhållande skall hos fadern väcka ovilja mot barnet och därigenom mera skada än gagna detsamma. En ovillkorlig bestämmelse därom att barnet skall bära faderns släktnamn skulle slutligen i många fall innebära en orättvisa mot modern, som måhända älskar och väl vårdar barnet men på grund av bitterhet mot fadern ingalunda vill att barnet skall bära hans namn. — — —

Det kunde ifrågasättas att giva barnet — om det är omyndigt, dess förmyndare — rätt att välja mellan faderns och moderns namn. En dylik valrätt måste dock medföra en viss obestämdhet och osäkerhet i namnförhållandena. Denna rätt, vilken oftast komme att utövas av modern såsom barnets förmyndare, skulle ock lätt kunna av henne missbrukas i egennyttigt syfte. Då härtill kommer, att obestridligt gagn för barnet av gemenskap med fadern i fråga om släktnamn i allmänhet kan väntas endast i det fall att fadern har barnet hos sig, men fadern i sådant fall nästan undantagslöst torde önska att giva barnet sitt namn, har beredningen icke funnit lämpligt att införa någon bestämmelse om rätt för barnet eller dess förmyndare att oberoende av faderns medgivande antaga dennes släktnamn. Men om fadern själv önskar att giva barnet sitt släktnamn, synes lagstiftningen icke böra lägga något hinder i vägen därför av hänsyn till faderns släktingar eller andra bärare av namnet. Beredningen har därför, jämte huvudregeln att barnet erhåller moderns släktnamn, infört ett stadgande därom att fadern må giva barnet sitt släktnamn.

I sitt vid 1917 års riksdag i ämnet avgivna utlåtande, nr 29, förklarade lagutskottet, att utskottet lika med lagberedningen ansåge, att för det stora flertalet fall, där barnet stode under moderns vårdnad och kanske även vistades hos henne, det vore såväl för barnet som modern lyckligast och lämpligast, att barnet bure samma namn som modern.

Följande *statistiska uppgifter* må här meddelas:

Antalet i riket utom äktenskapet födda barn utgjorde av hela antalet levande födda barn

1901—1910	12,7 %
1911—1915	15,5 %
1916—1920	14,6 %
1921—1925	14,9 %
1926—1930	16,0 %
1931	16,3 %
1932	16,0 %

Antalet utom äktenskapet levande födda barn utgjorde

	1917	1925	1930	1931	1932
För hela riket	18 060	16 104	15 405	14 857	14 326
därav av trolovade	1 966	3 925	4 746	4 802	4 620
För Stockholms stad	2 051	1 534	1 359	1 290	1 345
därav av trolovade	74	123	664	650	636

I statistiska centralbyråns berättelse angående befolkningsrörelsen år 1932 framhålles, att antalet trolovade mödrar befunnit sig i nästan ständigt stigande. Deras relativa talrikhet växlade emellertid ganska mycket i olika län och i olika städer. Detta förhållande syntes tyda på olika seder å olika orter inom landet, möjligen ock på något skiljaktig praxis vid födelsernas inregistrering.

Här må slutligen erinras om att riksdagen i skrivelse den 30 april 1935 (nr 181) anhållit, att Kungl. Maj:tt måtte låta verkställa undersökning av vårt lands befolkningsfråga och för riksdagen framlägga de förslag, vartill denna utredning kunde föranleda. På grund av Kungl. Maj:ts den 17 maj 1935 givna bemyndigande har därefter utsetts en kommission — den s. k. befolkningskommissionen — för att verkställa en sådan undersökning.

I förevarande motion anföres, bland annat:

Motionärerna funne den svenska lagens regler rörande faderskapets fastställande tillfredsställande och avsåge följaktligen icke att erhålla någon ändring i dem. Med hänsyn till nämnda regler torde en generell bestämmelse angående utomäktenskapligt barns rätt till arv efter fadern och till faderns släktnamn icke kunna uppställas i Sverige. Men i alla de fall då faderskapet vore otvivelaktigt och framför allt då föräldrarna sammanbodde borde, även om trolovning i lagens mening icke föreläge, arvsrätt förefinnas mellan fadern och barnet, liksom barnet borde äga rätt att antaga faderns släktnamn. Huruvida utomäktenskapligt barns arvsrätt borde utsträckas även till fädernefränder vore ett spörsmål, som torde böra göras till föremål för utredning i sammanhang med frågan om barnets arvsrätt efter fadern.

Utskottet. Av utskottets redogörelse framgår, att det utomäktenskapliga barnet äger rätt till arv efter fadern allenast om det är trolovningsbarn eller fadern avgivit arvsrättsförklaring. Efter fädernefränder har barnet icke i något fall arvsrätt. Utan medgivande av fadern äger barnet rätt till hans släktnamn endast om det är trolovningsbarn. Att utjämna de olikheter i fråga om arvs- och namnrätt, som sålunda förefinnas mellan utomäktenskapliga barn och barn av äktenskaplig börd, har särskilt varit föremålet för de strävanden, som under gångna tider pågått och alltjämt med oförminskad styrka göra sig gällande i syfte att förbättra och trygga de utomäktenskapliga barnens ställning. Till förmån för en sådan likställighet har särskilt framhållits det orättvisa i att åsätta en stor grupp av landets barn en vanärande stämpel genom att beröva dem rättigheter, som eljest tillkomma alla medborgare. Härigenom tillfogades det utom äktenskap födda barnet utan eget förvållande lidanden, det straffades oförskyllt för föräldrarnas handlingssätt. Skäl ha emellertid även anförts emot en generell rätt för det utomäktenskapliga barnet till arv efter fadern. Sålunda har invänts, att en sådan arvsrätt skulle verka försvagande och upplösande på äktenskapsinstitutionen. Vidare har påpekats, att arvsrätten skulle kunna bereda mannens legitima familj svårigheter och obehag. Slutligen har framhållits det vanskliga i att medgiva en sådan rätt med de regler, som hos oss gälla för fastställande av faderskapet. Med hänsyn till dessa regler, enligt vilka faderskapet grundas allenast på möjligheten av att lägersmannen är fader, ha också motionärerna ansett sig

böra inskränka sina yrkanden om arvs- och namnrätt för utomäktenskapliga barn till de fall, då faderskapet är otvivelaktigt och, framför allt, då föräldrarna sammanbo.

Förevarande frågor ha varit föremål för upprepade överväganden av lagberedningen och behandlats av riksdagen senast år 1928 i samband med tillkomsten av den nya arvslagen. Det skulle vid sådant förhållande möjligen kunna tyckas, att saken knappast redan nu borde upptagas till förnyad omprövning. Frågan om de utomäktenskapliga barnens ställning är emellertid — icke minst med hänsyn till deras stora antal — enligt utskottets förmenande av så vital betydelse, att utskottet anser sig böra biträda kravet på ytterligare utredning. Denna utredning måste dock göras helt förutsättningslös och bör därför icke heller erhålla den begränsade omfattning, som angivits i motionen. I samband härmed vill utskottet erinra om att den s. k. befolkningskommissionen för närvarande verkställer en allsidig undersökning av vårt lands befolkningsfråga. Måhända skulle spørsmålet om de utomäktenskapliga barnens ställning kunna upptagas i ett sådant större sammanhang.

Utskottet får på grund av det sålunda anförda hemställa,

att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa en allsidig, förutsättningslös utredning angående de utomäktenskapliga barnens rättsliga ställning samt för riksdagen framlägga de förslag, var till utredningen kan föranleda.

Stockholm den 11 februari 1936.

På första lagutskottets vägnar:

A. ÅKERMAN.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit:

från första kammaren: herrar *Åkerman*, *Anderson* i Hägelåkra, *Klefbeck*, *Velander**, *Norling**, *Wohlin*, *Henriksson** och *Karlsson* i Gillberga*;

från andra kammaren: herrar *Lindqvist*, *Nilsson* i Antnäs* och *Hedlund* i Östersund, fru *Östlund*, herr *Olsson* i Rimforsa, fröken *Wellin* samt herrar *Lindberg* i Umeå och *Johansson* i Bro*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.